

AZ ÖRÖKBEOFOGADÁS ÉS A GYERMEK LEGJOBB ÉRDEKE

MARSCHALKÓ Linda
doktoranda (PPKE JÁK)

Ez a tanulmány az örökbefogadást a gyermek legjobb érdekének középpontba állításával veszi vizsgálat alá, ennek az alapelvnek az elméleti és gyakorlati szempontú megközelítésével.

1. A gyermek legjobb érdeke mint az örökbefogadás alapelve

Az ENSZ 1989. évi Gyermek Jogairól szóló Egyezmény (továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény) kiemelkedő jelentőségét az adja, hogy korábban nem létezett speciálisan a gyermekek jogait átfogóan rendező egyezmény, valamint hogy ez a legszélesebb körben és legrövidebb időn belül ratifikált emberi jogi egyezmény. Hazai jogrendünkbe az 1991. évi LXIV. törvény¹ emelte be. Az egyezmény az emberi jogokat biztosítja a gyermek számára, figyelembe véve a helyzetéből adódó különleges védelemhez és támogatáshoz való jogát. Az egyezmény megalapozza az örökbefogadás jogszabályi kereteit. A részes államok az egyezményhez való csatlakozással kötelezettséget vállalnak arra, hogy jogrendszerükbe beemelik a jogi dokumentumba foglalt minimum-követelményeket.

A nemzetközi jogi dokumentumok közül az 1993. évi Hágai egyezmény a gyermeknek a nemzetközi örökbefogadások esetén való védelméről, és az ilyen ügyekben történő együttműködésről (továbbiakban: Hágai Örökbefogadási Egyezmény) ugyancsak foglalkozik az örökbefogadással – igaz ugyan, hogy alapvetően a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos együttműködést könnyíti meg a részes államok számára, és fekteti le a nemzetközi örökbefogadás legfőbb elveit, illetve eljárási szabályait. Magyarország az egyezményt a 2005. évi LXXX. törvénnyel hirdette ki.

A Gyermekjogi Egyezmény 21. cikke fekteti le az örökbefogadás egyik alapelvét, amikor kimondja, hogy „azoknak a részes államoknak, amelyek elfogadják és/vagy

¹ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

engedélyezik az örökbefogadást, biztosítaniuk kell, hogy a *gyermek mindenk felett álló érdekei* érvényesüljenek”. Az egyezmény 3. cikke az egész dokumentumot átható alapelvet tartalmaz, amit mind jogalkotási, mind eljárásjogi szempontból követelményként fogalmaz meg, ez a *gyermek legjobb érdeke*.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság (továbbiakban: Gyermekjogi Bizottság) kiemeli az elv egyetemességét, továbbá azt is, hogy az elv alkalmazása konkrét intézkedéseket igényel. Minden, a gyermekek gondozását, egészségét, oktatását stb. érintő döntéshozatal során figyelembe kell venni a legfőbb érdek elvét, ideértve a szülők, szakemberek és más, gyermekekért felelős személyek döntéseit is.²

A Gyermekjogi Bizottság tehát a gyermek legjobb érdekét a Gyermekjogi Egyezmény egyik alappillérenek tekinti. A gyermek legfőbb érdekének elve először az 1959. évi Nyilatkozat a gyerek jogairól című dokumentumban jelent meg. Sok esetben ennek nemzeti joganyagba történő átvétele a Gyermekjogi Egyezmény ratifikációja előtt megtörtént, és a fogalom egyáltalán nem ismeretlen a nemzetközi emberi jogi eszköztárban. A Gyermekjogi Egyezményt kidolgozó munkacsoport nem tárgyalta a ‘legfőbb érdek’ további meghatározását, és a Gyermekjogi Bizottság sem vázolt fel átfogó kommentárt ezzel az elvvel kapcsolatban, ugyanakkor a többi kommentárban utal erre az elvre, és bizonyos esetekben meglehetősen részletes magyarázatot ad ennek egyes gyermek, illetve adott helyzetekben, adott gyermekcsoportok esetében alkalmazandó végrehajtási módjáról. A legfőbb érdek figyelembevételekor tekintettel kell lenni a gyermeket érintő rövid és hosszú távú szempontokra egyaránt. A legfőbb érdek bárminemű értelmezésének összhangban kell lennie a teljes egyezmény szellemiségével.

A gyermek legfőbb érdeke nem mindig lesz az egyetlen, mindent felülíróan figyelembe veendő szempont, hiszen előfordulhat, hogy egymással versengő, vagy egymással ellentétben álló emberi jogi érdekek ütköznek. Előfordulhat, hogy egyes gyermekek közötti, különböző gyermekcsoportok közötti, vagy gyermekek és felnőttek közötti érdekek ütköznek egymással. Ugyanakkor a gyermek érdekeit valódi megfontolás alá kell vetni, vagyis bizonyítani kell, hogy a gyermek érdekeit megvizsgálták, és elsődleges szempontként figyelembe vették.

A Gyermekjogi Egyezményt fogalmazó munkacsoportban vita folyt arról, hogy a cikk az ‘elsődleges’ szempontként, vagy ‘mindenk felett álló’ szempontként utaljon a gyermek legfőbb érdekére. Ezeket a javaslatokat elutasították. Ennek oka, hogy az egyezmény 3. cikk 1. bekezdésének megfogalmazása – amely minden gyermeket érintő intézkedésre utal – nagyon széles körben érinti az ügyeket, és olyan helyzeteket is magukban foglalnak, amelyekben más feleknek ugyanakkora igénye lehet, hogy érdekeiket figyelembe vegyék.

A Gyermekjogi Egyezmény egyéb helyein használt ‘legfőbb érdek’ kifejezés esetén a középpontban az egyes gyermekek számára, adott helyzetben megfelelő intézkedés

² Peter NEWELL – Rachel HODGKIN: *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. Geneva, UNICEF, 2007. 35–46.

meghozatala áll, és az adott gyermekek legfőbb érdekének meghatározását teszi szükségessé.³

A 'mindenek felett álló' érdek érthető úgy is, hogy ez az érdek mások jogaival szemben érvényesül, pedig pusztán az adott helyzetben a gyermek szempontjából legjobb körülményeket kívánja biztosítani, ami nem biztos, hogy más személy érdekét sérti. A 'legjobb' vagy 'legfőbb', de a jelző nélküli 'gyermek érdeke' kifejezés is jelentheti a gyermeki jogok megfelelő érvényesülését mind a jogalkotásban, mind a bírósági, közigazgatási eljárásban.⁴

Az örökbefogadásnál a gyermek legfőbb érdeke 'mindenek felett álló' és nem csupán 'elsődleges' megfontolás kell hogy legyen, ahogy ez a Gyermekjogi Egyezmény 21. cikk 3. bekezdésében szerepel. Semmilyen más – akár gazdasági, akár politikai, állambiztonsági vagy az örökbefogadók által képviselt érdek – nem élvezhet elsőbbséget, vagy azonos súlyú megfontolást a gyermek érdekével. A 'gyermek' ebben az esetben az a gyermek, akinek az örökbefogadásáról van szó, de a legfőbb érdek megfontolása nem feltétlenül korlátozódik erre a gyermekekre, hiszen az örökbefogadási eljárás más gyermeket is érinthet. Ha az örökbefogadás ellentétes más gyermekek legfőbb érdekével, akkor nehézséget jelenthet összeegyeztetni az egyezmény elveivel.

Ha megvizsgáljuk a Gyermekjogi Egyezmény szövegét idegen nyelven, akkor azt láthatjuk, hogy például az angol 'best interest' megfogalmazás sokkal általánosabb, mint a magyar fordítás. Legjobb érdek megfogalmazást használ általános elvként, valamint konkrét esetekben is. A spanyol szövegben megjelenő 'interés superior' kifejezésben már megjelenik a felsőbb érdek árnyalat, de még ez is sokkal általánosabb, mint a magyar fordítás. Más idegen nyelvű szövegekkel is összevethetjük a magyart, de az bizonyos, hogy a Gyermekjogi Egyezmény magyar fordításában megjelenő gyermek 'mindenek felett álló' érdeke megfogalmazás a többihez képest kinyilatkoztatásszerű, kevésbé gyakorlatias. Érdekesség még, hogy a gyermekjogi dokumentumok idegen nyelvű szövegeiben nem fordul elő annyi féle megfogalmazása ugyanannak a fogalomnak, hiszen más magyar nyelvű gyermekjogi dokumentumokban megjelenik a 'legfőbb érdek', az 'elsődleges érdek', valamint a 'legjobb érdek' megfogalmazás is. A legszerencsésebbnek a 'legjobb érdek' kifejezés tűnik mind közül.

A gyermek 'mindenek felett álló érdeke' megfogalmazásnak az örökbefogadás kapcsán abban az esetben van létjogosultsága, ha vizsgálat alá vonjuk az örökbefogadás különböző szereplőinek érdekeit. Mind a vérszerinti szülők, illetve család, mind az örökbefogadók, mind pedig a gyermek komoly érdekeket képviselnek az örökbefogadás kapcsán. Az egyes szereplők maguk is többféle érdeket hordoznak. Amennyiben minden érdeket figyelembe véve, azokat mérlegelve próbálná meghozni a döntést az erre feljogosított jogalkalmazó – esetünkben a gyámhivatal –, akkor szakmailag és emberileg is nagyon komoly kihívás előtt állna. Minden szereplőnek megvannak a maga jogos érdekei, amit tiszteletben kell tartani az eljárás során, de

³ NEWELL–HODGKIN i. m. 35–46.

⁴ FILÓ Erika – PEHR Erika: *Gyermeki jogok, gyermekvédelem*. Budapest, HVG-ORAC, 2009. 34.

nem szabad, hogy az esetleges szimpátia befolyásolja a döntéshozót valamelyik fél javára. Az örökbefogadás szereplői közül ezért ki kell emelni a gyermeket. Az ő érdeke ebben az értelemben ‘mindenek felett álló’. Maga a gyermek is különféle érdekeket hordoz, és ezek szoros összefüggésben állnak a többi szereplővel, azok viszonylatában tudjuk megvizsgálni ezeket. A gyermeknek például a saját identitáshoz való joga, illetve az az érdeke, hogy saját vérszerinti szülei neveljék annak függvényében értékelhető, hogy maguk a szülők képesek és hajlandóak-e őt nevelni. Ugyanez igaz a tágabb családra, rokonokra. Másrészt a gyermeknek az az érdeke, hogy hosszú távon biztosítva legyen a gondozása, nevelése, hogy családban nőhessen fel, annak is függvénye, hogy az örökbefogadók képesek-e ezt biztosítani számára. A gyermek legjobb érdekét magának a gyermeknek az életkora, személyisége és más sajátosságai is befolyásolják. A gyermek különböző érdekei mérlegelésével kell eldönteni, hogy mi az ‘ő legjobb érdeke’, melyik megoldás biztosítja számára a legmegfelelőbb gondozást és nevelést. A gyermek érdekét folyamatosan, az eljárás egész menetében vizsgálni kell. A gyermek érdeke tehát döntő jelentőségű, ezzel semmilyen más érdek nem állhat szemben.

A gyermek érdeke a testi, értelmi és erkölcsi fejlődésének, személyi és vagyoni jogainak, jogos érdekeinek biztosítását jelenti, amelyre a kiskorúnak feltétlenül joga van. A gyámhatóság ezért – a gyermek legjobb érdekében – általános ellenőrzési jogot kap az örökbefogadás létrejötté tekintetében, hogy a kiskorú családi neveléséről a legjobb belátása szerint az összes szóba jöhető körülmény alapján döntsön.⁵

Az örökbefogadási eljárást nem irányíthatják sem a vérszerinti család, sem az etikai megfontolásokat figyelmen kívül hagyó szakértelmet nélkülöző közvetítők, sem pedig az örökbefogadók. Az eljárás teljes folyamatát az erre felhatalmazott, megfelelően felkészített gyermekvédelmi szakembereknek kell átfogniuk. Annak a folyamatnak, aminek a lehetséges végállomása az örökbefogadás, a központi alanya és kiindulópontja tehát a gyermek kell hogy legyen. Az eljárás maga is azért indul, mert a gyermek helyzete ezt igényli, csakis ez adja a létjogosultságát, nem pedig például az örökbefogadók gyermek utáni vágya. A szakembereknek az elsődleges szempontként a gyermek szükségletét kell figyelembe venniük, és mindeközben tiszteletben kell tartaniuk az örökbefogadás többi szereplőjének jogait, jogos érdekeit.⁶

Minden törvényhozó, közigazgatási és bírói testület vagy intézmény köteles alkalmazni a legfőbb érdek elvét oly módon, hogy döntéseinek és intézkedéseinek a gyermekek jogait és érdekeit érintő jelen- vagy jövőbeni hatását szisztematikusan számításba veszi. Többek között ide tartoznak javasolt vagy létező törvények, szakpolitikák, közigazgatási intézkedések vagy bírósági döntések, beleértve azokat, amelyek közvetlenül nem érintenek gyermeket, de közvetetten befolyással vannak rájuk.⁷

Minden, a családok életébe történő indokolt állami beavatkozás során a gyermekekkel kapcsolatba kerülő személyeknek, szervezeteknek, hatóságoknak, törvény-

⁵ KATONÁNÉ PEHR Erika: Az örökbefogadás. In: KÖRÖS András (szerk.): *A családjog kézikönyve*. Budapest, HVG-ORAC, 2007. 451.

⁶ http://www.iss-ssi.org/Resource_Centre/Guia_etica.PDF

⁷ CRC/GC/2003/5. 12. bekezdés.

hozó szervezeteknek a lehetséges döntések során mérlegelniük kell, és a kínálkozó lehetőségek közül ki kell választani a gyermek érdeke szempontjából a legjobbat. A gyermek legfőbb – rövid és hosszú távú – érdekének megfelelő döntések meghozatalához a tények feltárása, szakértői vélemények beszerzése, szükség esetén a gyermek meghallgatása, korábban eljáró szakemberek véleményének megismerése szükséges. Mindez azonban nem történhet úgy, hogy közben az eljárás alatt a gyermek aktuális problémáival nem foglalkoznak.⁸

Hazánkban a gyermeki jogok tekintetében kiemelkedő jelentőséggel a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) bír, amely a Gyermekjogi Egyezmény alapelveit, az állam gyermekvédelemmel kapcsolatos feladatait és számos – elsősorban a gyermekvédelemhez kapcsolódó – gyermeki jogot integrál a magyar jogrendszerbe. A törvény értelmében „a gyermekek védelmét ellátó helyi önkormányzatok, gyámhivatalok, bíróságok, rendőrség, ügyészség, pártfogó felügyelői szolgálat, más szervezetek és személyek e törvény alkalmazása során a gyermek mindenképp felett álló érdekét figyelembe véve, törvényben elismert jogait biztosítva járnak el”.⁹ A magyar családjogi törvény¹⁰ (továbbiakban: Csjt.) az 1995. évi módosítás során iktatta be céljai közé külön bekezdésbe a kiskorú gyermek érdekének védelmét. A Gyvt. tehát a ‘gyermek mindenképp felett álló érdeke’ fogalmat használja, míg a Csjt. a ‘gyermek érdekét’. Míg a Gyvt. tehát minden érdek fölé helyezi a gyermek érdekeit, addig a Csjt. nem tartalmaz rangsorolást.

2. A gyermek identitáshoz fűződő joga

A gyermek legjobb érdekét vizsgálva az örökbefogadás ellen ható egyik legerősebb érdeknek a gyermek identitáshoz fűződő jogát tekinthetjük.

A Gyermekjogi Egyezmény 7. cikk 1. bekezdése szerint „a gyermeket születésekor anyakönyvezik és ettől kezdve joga van ahhoz, hogy nevet kapjon, állampolgárságot szerezzen, és lehetőség szerint ismerje szüleit, valamint ahhoz, hogy ezek neveljék”. A 8. cikk 1. bekezdése szerint „az egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy törvénysértő beavatkozás nélkül tiszteletben tartják a gyermeknek saját személyazonosságát, ideértve állampolgársága, neve, családi kapcsolatai megtartásához fűződő, a törvényben elismert jogát”. A gyermek számára tehát elsősorban a saját szüleihez, saját családjához való gyermeki joga biztosítandó.¹¹

Ya’ir Ronen tanulmányában a gyermek identitásához való jogát olyan jogként határozza meg, amely szerint a gyermeknek joga van ahhoz, hogy az állam részéről védelemben részesüljenek a számára jelentős kapcsolatok, kötődések. A gyermek számára jelentős kapcsolatok védelme, amelyet gyermeki jogként kell értelmezni, az

⁸ SOMFAI Balázs: A családjog jövője. Húszéves az ENSZ Gyermek Jogairól szóló Egyezménye. *Családi Jog*, 2009/4. 1–6.

⁹ Gyvt. 2. § (1) bekezdés.

¹⁰ A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény 49. § (3) bekezdése.

¹¹ Howard ALTSTEIN – Ruth McROY: Does family preservation serve a child’s best interest? Washington, D.C., Georgetown University Press, 2000. 5–83.

állam részéről tevőleges kötelezettségvállalást kíván, hiszen ezek a kötődések alakítják ki a gyermek identitását. Az identitáshoz való jog a gyermek emberi méltósághoz való jogából vezethető le, és az identitás megfelelő kialakulásához feltétlenül szükséges bizonyos pszichikai kapcsolatok fenntartása. Az államnak e jog védelme során figyelemmel kell lennie arra, hogy a gyermek mely kapcsolatait kívánja megtartani, illetve fenntartani, és különös jelentősége van a gyermek adott kulturális környezetéhez való jogának. A gyermek személyiségének kialakulása szempontjából családja, a családi közösség jelenti az első közeget, és ideális esetben ez a biológiai származáson alapuló, azaz a vér szerinti család. A család fogalmi meghatározása más jogi, más társadalmi szempontból, és a gyermek kötődése sajátosan alakulhat: nem lehet minden esetre alkalmazható módon kimondani azt, hogy a vér szerinti család, illetve a jogi értelemben vett család fedi azokat a személyeket, akikhez a gyermek érzelmi-eg erősen kötődik. Következésképpen, az identitáshoz való jog védelme azt jelenti, hogy a gyermek számára biztosítani kell a 'valódi' családdal, illetve közösséggel való azonosság megőrzését, függetlenül attól, hogy az a vér szerinti-e vagy sem. Amennyiben az örökbefogadás eredményeként a vér szerinti rokonsággal való kapcsolat teljesen megszakad, az nem a zavartalan – új – családi életet fogja feltétlenül biztosítani, hanem ellenkezőleg: az örökbefogadás előtti kötődések teljes megszakítása kifejezetten sérelmes lehet a gyermek személyiségfejlődése szempontjából. Bár az Európai Emberi Jogi Bíróság értelmezése szerint a *származás megismeréséhez fűződő jog* is védelmet élvez, felvetődhet a kérdés, hogy amennyiben a származás megismerése a fennálló családi élet megbomlásához vezet, akkor a gyermeknek a zavartalan családi élet fenntartásához fűződő vagy a származás megismeréséhez fűződő érdekét kell-e preferálni. A Gyermekjogi Egyezmény kimondja, hogy a gyermeknek joga van családi kapcsolatainak fenntartására, azonban arra már nem utal bővebben, hogy milyen módon állapítható meg az, hogy melyek a gyermek érzelmi szempontjából valóban releváns kapcsolatok. Ennek pedig nagyon komoly jelentősége van az örökbefogadott vagy nevelőszülők által nevelt gyermek szempontjából, és minden esetben más és más eredményre vezethet: vannak gyermekek, akik számára a biológiai származás szerinti családjukhoz való kapcsolat, az a kulturális környezet releváns, míg mások számára az örökbefogadó szülő vagy nevelőszülő – az itt tapasztalt kulturális háttér, nyelv, vallás – jelenti az identitásuk kialakítása szempontjából a kapcsolódási pontot.¹²

3. Az örökbefogadás szubszidiáris jellege

Míg a gyermek legfőbb érdeke mindenek felett álló megfontolás az örökbefogadási eljárások során, a Gyermekjogi Egyezmény 18. cikke tartalmazza az előfeltevést, hogy a gyermekek legfőbb érdeke akkor érvényesül, ha a szüleikkel vannak, amikor csak lehetséges, és elsősorban a szülőkre hárul a felelősség a felnevelésükért. Örök-

¹² SZEIBERT Orsolya: Középpontban a gyermekek: a kiskorú szülők helyzete és a gyermek identitáshoz fűződő joga. *Családi Jog*, 2005/3. 20–26.

befogadás csak akkor történhet, ha a szülők nem akarják, vagy bírói eljárásban úgy ítélték meg, hogy nem képesek viselni ezt a felelősséget. Az örökbefogadásnál így a gyermek legfőbb érdekének mindenek felett állóságát egyfajta értelemben körülírja a törvényesség betartásának és a szükséges hozzájárulások beszerzésének jogi szükségyszerősége. Ha az eljárásokat nem követik, az örökbefogadás nem folytatódhat, függetlenül a gyermek legfőbb érdekétől.

A gyámhatóság a vér szerinti szülő érdekeire is figyelemmel van a mérlegelés során. Fontos hangsúlyozni az örökbefogadás 'szubszidiárius'¹³ jellegét a gyermek hazagondozásával szemben. Ez azt jelenti, hogy elsősorban magát a vérszerinti családot kell segíteni, támogatni, hogy a gyermeket gondozni tudják. A szülők nevelésre való képtelensége több okból eredhet. Amennyiben önhibájukon kívüli okból nem képesek gyermeküket családjukban nevelni, a gyermekvédelmi rendszer alapellátás keretében – a gyermekjóléti szolgálat, területi gyermekvédelmi szakszolgálat, nevelési tanácsadó útján – igyekszik megfelelő segítséget nyújtani a családnak, hogy mielőbb megszűnjön a veszélyhelyzet. Amennyiben a megfelelő segítség ellenére sem járt sikerrel a vérszerinti család, akkor kerülhet szóba a gyermek legjobb érdekében az örökbefogadás. A családok szociális támogatásában a kormánynak és a civil társadalomnak van meghatározó szerepe. Ez olyan szociálpolitika kialakítását kívánja meg, amelynek segítségével a nehéz helyzetbe került családok, illetve az egyedülálló szülők meg tudják teremteni az alapvető életfeltételeket, saját családjukban tudnak gondoskodni gyermekükről. Természetesen a család-, illetve gyermekvédelem már az elemi oktatással kezdetét veszi, hiszen a felelős családtervezés megalapozása már ebben az életszakaszban szükséges. A munkahelyteremtés, a megfelelő munkabér, valamint a gazdasági egyenlőtlenségek enyhítése ugyancsak hozzátartozik a megfelelő szociálpolitikához. Hatékony támogatási rendszer kialakításával nagy számban előzhető meg a gyermek elhanyagolása, és a gyermekvédelmi rendszerbe való bekerülése. Fontos leszögezni, hogy kizárólag anyagi szempontok nem vezethetnek oda, hogy a gyermeket kiemeljék vérszerinti családjából. Ugyanakkor ez az elv nem fordulhat a visszájára sem, vagyis ez a szempont nem lehet akadály annak, hogy amennyiben az anyagi szempontból nehéz helyzetben lévő, és a gyermekről gondoskodni amúgy is képtelen vérszerinti család ezzel a kifogással élve megakadályozza a gyermek életének más módon való megnyugtató rendezését.¹⁴ A szülőknek felróható okból előállt veszélyhelyzet megszüntetése érdekében is számos támogatást nyújt az alapellátás, azonban a szülők együttműködése hiányában, illetve nem megfelelő, gátló, akadályozó magatartásuk miatt sok esetben a veszélyhelyzet nem szűnik meg. A Csjt. 1986. évi módosítása új rendszerben, új tartalommal szabályozta a gyermekvédelmi gondoskodást, melynek értelmében a gyámhatóság a gyermeket több módon emelheti ki a családjából – igazodva a gyermek veszélyeztetettségéhez, valamint a szülő együttműködéséhez és felelősségéhez.¹⁵ Amennyiben tehát a vér szerinti

¹³ A 'szubszidiaritás' jelentése: az az elv, mely szerint minden döntést és végrehajtást a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni, ahol a legnagyobb hozzáértéssel rendelkeznek.

¹⁴ http://www.iss-ssi.org/Resource_Centre/Guia_etica.PDF

¹⁵ KATONÁNÉ PEHR i. m. 500–501.

család továbbra sem tudja biztosítani a gyermek számára a megfelelő testi-, szellemi-, érzelmi fejlődéséhez szükséges feltételeket, a gyermekvédelem más megfelelő intézményét kell számára biztosítani, azt, ami az adott gyermek számára a legmegfelelőbb megoldást biztosítja: átmeneti nevelése, és végső esetben az örökbefogadása útján biztosítható a családban történő nevelkedés legmegfelelőbb formája.¹⁶ Az örökbefogadás szubszidiáris jellege tehát a vérszerinti szülő és család érdekét védi.

A Gyermekjogi Egyezmény 20. cikke szerint „minden olyan gyermek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére. Az egyezményben részes államok hazai jogszabályainak megfelelően intézkednek helyettesítő védelem iránt az ilyen gyermek számára. Ez a helyettesítő védelem történhet családnál való elhelyezés, az iszlám jog ‘kafalah’-ja szerinti gondnokság, örökbefogadás, illetőleg szükség esetén megfelelő gyermekintézményekben való elhelyezés formájában. A megoldás kiválasztásánál kellően figyelembe kell venni a gyermekek nevelésében megkívánt folyamatosság szükségességét, valamint nemzetiségi, vallási, kulturális és nyelvi származását.”

Bár a Gyermekjogi Egyezmény nem állít fel hierarchiát a családjától megfosztott gyermek gondozására, az UNICEF leszögezett olyan elveket, amelyek általában biztosítják a gyermek legjobb érdekének érvényesülését azokban az esetekben, amikor a gyermek saját családban történő gondozása nem megoldható. Ez alapján a családi környezetben való elhelyezés megelőzi az intézményi elhelyezést, a hosszú távú megoldás megelőzi a rövid távú elhelyezést és a belföldi elhelyezés megelőzi a nemzetközi megoldásokat.¹⁷

4. Az állam közbelépése a gyermek érdekében

Az államot a család védelme iránti kötelezettsége a családból kiemelt gyermek esetében is kötelezi. Ezért a kiemelésnél célként kell kitűzni a család egységének a helyreállítását. A jog tehát elsősorban azzal védi a gyermek érdekét, hogy védi a gyermek családi környezetben való elhelyezését, és ahol ez hiányzik, ott igyekszik azt pótolni. A családi környezetben való nevelkedést a jog többféle eszközzel képes biztosítani, de ezek nem mindegyike pótolja a szülők családi környezetét. Az örökbefogadás a gyermekvédelem egyik szociális és jogi eszköze, nem pedig egy személyek közötti megegyezés.¹⁸ Az államnak biztosítania kell, hogy csak e cél érdekében engedélyezzenek örökbefogadást, amely a vér szerinti család pótlására szolgáló legmegfelelőbb jogi eszköz, hiszen az örökbefogadás célja alapvetően a családon kívül álló személy befogadása úgy, hogy a befogadott személy a család teljes jogú tagjává válik, családi környezetben való nevelését biztosítja, és megadja a gyermeknek mindazokat

¹⁶ Uo. 449–450.

¹⁷ Benyam D. MEZMUR: La adopción internacional como medida de último recurso en África: Promover los derechos de un niño y no el derecho a un niño. *Sur – Revista Internacional de Derechos Humanos*, 2009/10. 82–99.

¹⁸ http://www.iss-ssi.org/Resource_Centre/Guia_etica.PDF

a jogokat, amelyek az örökbefogadó szülők vér szerinti gyermekeit is megilleti. A Csjt. az örökbefogadás céljaként a családi kapcsolatot és a családi nevelést emeli ki. Az örökbefogadás családjogi jellegét az adja, hogy vérségi kapcsolatban nem álló személyek között létesít rokoni kapcsolatot. A családi kapcsolatot a harmonikus, kiegyensúlyozott légkörű családi közösségben való nevelés érdekében létesíti, amely a gyermeknek – testi, szellemi, érzelmi és erkölcsi fejlődése biztosítására – a legkedvezőbb. A gyámhatóság az örökbefogadást csak akkor engedélyezheti, ha az örökbefogadás a gyermek érdekében áll, vagyis célja megvalósul. A Legfelsőbb Bíróság is rámutatott arra, hogy az örökbefogadás célja egyrészt a vérségi származáson alapuló, rokoni kapcsolattal azonos jogi kötelek létrehozása az örökbefogadó szülő és az örökbefogadott gyermek között, annak a törvényben meghatározott családjogi és öröklési jogi jogkövetkezményeivel, másrészt a családi közösségben megvalósuló nevelés biztosítása a gyermek részére.¹⁹

A gyermek szülőjének alapvető joga, hogy a gyermeket gondozza, nevelje, vele kapcsolatban legyen, amely jogok az örökbefogadás engedélyezése után már nem őt illetik. Ezért is van alapvető jelentősége a vér szerinti szülő egyetértő nyilatkozatának. Az örökbefogadás engedélyezéséhez szükséges nyilatkozat a szülő legszemélyesebb joga. Az örökbefogadás engedélyezéséhez tehát alapesetben szükség van a szülők hozzájárulására is. Nekik kizárólagos joguk van a hozzájárulás megadására. A nyilatkozat mellőzésére csak és kizárólag a Csjt.-ben felsorolt esetekben kerülhet sor.²⁰ A szülői felügyelet szünetelésekor csak akkor szükségtelen a szülő hozzájáruló nyilatkozata, ha a szülő átmeneti nevelésbe vett gyermekét örökbefogadhatónak nyilvánították, illetve ha a szülő cselekvőképtelen vagy ismeretlen helyen távol van. A Csjt. nem kívánja meg a szülőnek az örökbefogadáshoz való hozzájárulását abban az esetben sem, ha szülői felügyeletet megszüntető jogerős bírósági ítélet hatálya alatt áll. A szülői felügyelet megszüntetése ugyanis érdemtelenné teszi a szülőt arra, hogy a gyermek örökbefogadása tőle függjön. Ez a szülői felügyelettől megfosztás legsúlyosabb következménye.²¹

A szülő a nyilatkozatát indokolni nem köteles, de feltételhez sem kötheti. A nyilatkozat visszavonására nincs lehetőség, azonban a nyilatkozónak lehetősége van arra, hogy nyilatkozatát kényszer, tévedés vagy megtévesztés címén megtámadhassa. A szülő a hozzájárulását akár a gyermek születése előtt is megadhatja. A nyílt örökbefogadást segítő magánszervezeteknek komoly feladata és felelőssége van abban, hogy a válsághelyzetbe került várandós anyákat segítsék, támogassák a gyermekük megtartásában. A *válsághelyzet* nem más, mint egy olyan családi, környezeti és társadalmi helyzet, vagy kialakult állapot, amely a várandós anya testi és lelki megrendülését, társadalmi ellehetetlenülését okozza, és ezáltal veszélyezteti a gyermek egészséges megszületését.²² A Csjt., a Gyvt. és a magzati élet védelméről szóló

¹⁹ BH 2001/7/323.

²⁰ KATONÁNÉ PEHR i. m. 449–451.

²¹ Uo. 494.

²² Uo. 481–494.

törvény²³ 2005. évi módosításával egyszerűsödött az inkubátorban hagyott gyermekek örökbefogadása, és az anyát nem büntethetik meg. Az *inkubátor* egy komplex újszülött-mentő program része, amely háttérében orvosokból, védőnőkből, szociális munkásokból, jogászokból és pszichológusokból álló munkacsoport áll, amely segíteni tud a válsághelyzetbe került anyának, illetve a gyermek számára védett helyet, szakszerű gondoskodást biztosít átmenetileg. A jogszabálmódosítás előtt az anya megvalósította a családi jogállás megváltoztatása büntetét,²⁴ azonban a cselekmény társadalomra veszélyességének alacsony foka miatt nem folytattak le büntetőeljárást. A Csjt. módosítása szerint a gyermek örökbefogadásának engedélyezéséhez nincs szükség annak a szülőnek a hozzájárulására, aki gyermekét az erre kijelölt helyen inkubátorban helyezi el annak érdekében, hogy más nevelje fel – feltéve, hogy hat héten belül a gyermekéért nem jelentkezik. Egy olyan függő jogi helyzet áll fenn tehát a gyermek hathetes koráig, ami alatt a szülő szülői felügyeleti joga szünetel. Az anya ebben az esetben ráutaló magatartással járul hozzá gyermeke titkos örökbefogadásához. A *kényszer örökbefogadás* azonban megfelelő szociális munkával elkerülhető. A súlyos krízishelyzetbe került anyáknak nem csak gyermekük elvesztésével, de a róla való lemondás miatt az önértékelés romlásával, büntudattal és szegénnyel is meg kell küzdeniük.²⁵

A Csjt. 1974. évi módosítása az örökbefogadás titkosságának megerősítésével kívánta elősegíteni az örökbefogadott gyermeknek az új családba való harmonikusabb beilleszkedését. A *titkos örökbefogadás* alap gondolata, hogy a vér szerinti szülő az esetleges zaklatásával ne veszélyeztesse az örökbefogadott gyermek nevelkedését az örökbefogadói családban. Ezzel szemben a nyílt örökbefogadás esetén a vér szerinti szülők és az örökbefogadó szülők ismerik egymást, és egymásra tekintettel teszik meg a jognyilatkozataikat. A módosítás általánossá tette, hogy a vér szerinti szülő akként is hozzájárulhat a gyermeke örökbefogadásához, hogy az örökbefogadók személyét és személyi adatait nem ismeri. Ekkor azonban a polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvénynek (továbbiakban: Ptk.) az örökbefogadásra vonatkozó rendelkezéseit még nem módosították, aminek következtében az örökbefogadás továbbra sem érintette az örökbefogadott törvényes öröklési jogát, vagyis az esetleges hagyatéki eljárásban vagy öröklési perben felfedték az örökbefogadott származását, ami nem szolgálta a gyermek érdekét. Ezen változtatott a Ptk. 1977-es módosítása, amely már úgy rendelkezett, hogy a titkos örökbefogadás esetén az örökbefogadott és a vér szerinti rokonai között az örökbefogadás fennállása alatt nincs törvényes öröklési kapcsolat. Az örökbefogadás titkossága lényegében azt jelenti, hogy a vér szerinti szülő nem kap tájékoztatást az örökbefogadó szülő személyéről és adatairól, továbbá az örökbefogadásról sem kap értesítést, és azt sem fellebbezéssel, sem egyéb

²³ A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény.

²⁴ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 193. §.

²⁵ NEMÉNYI Eszter: Miért nem szóltak előre? A lemondó szülők felkészítéséről. *Család-Gyermek-Iffjúság*, 2006/1. 6–11.

módon nem támadhatja meg. A titkos örökbefogadás a vér szerinti szülő, és nem az örökbefogadott gyermek irányába jelent titkosságot.²⁶

A titkos örökbefogadások körét a Csjt. 1990. évi módosítása az *örökbefogadhatónak nyilvánítás* körével bővítette, amely szerint nincs szükség annak a szülőnek a hozzájárulására sem, akinek intézeti nevelt gyermekét a gyámhatóság meghatározott feltételek mellett örökbefogadhatónak nyilvánította. Titkos a gyámság alatt álló tartós nevelésbe vett, valamint az örökbefogadhatónak nyilvánított átmeneti nevelésbe vett gyermek örökbefogadása. A gyermek örökbefogadhatósága nem csak magától a gyermektől függ, hanem a vérszerinti szüleitől és tágabb értelemben vett családjától. A gyermek örökbefogadhatóságának szigorú feltételei vannak. Az örökbefogadhatónak nyilvánításról szóló döntésnek meg kell előznie az örökbefogadási eljárást. Az örökbefogadhatónak nyilvánítás nem csupán jogi aktus, hanem pszichológiai, szociális, orvosi és jogi szempontokat is figyelembe vesz.²⁷ A szülő csak az örökbefogadhatónak nyilvánításról értesül. Különösen fontos a gyámhatóság bizonyítékokkal alátámasztott körültekintő döntése az átmeneti nevelt örökbefogadhatónak nyilvánítása során, tekintettel arra, hogy a szülők szülői felügyeleti joga csak szünetel. Az örökbefogadhatónak nyilvánítást a jogszabály akkor teszi lehetővé, ha a szülő gyermekével egy éve nem tart rendszeres kapcsolatot, vagy ha fél éve semmilyen formában nem tart vele kapcsolatot. Amennyiben a feltételek csak az egyik szülő tekintetében állnak fenn, akkor a gyermeket nem lehet örökbefogadhatónak nyilvánítani. A szülő tiltakozása nem teszi megalapozatlanná a döntést, hiszen az örökbefogadhatónak nyilvánításnak nem tényállási eleme, nem feltétele a szülő hozzájárulása.²⁸

Fontosnak tartom megemlíteni azt az esetet, amikor a gyermeknek a családi jogállása rendezetlen, vagyis a születési anyakönyvi kivonatában az apa neve nem szerepel, mivel nem áll fenn az anya házassága alapján apasági vélelem, illetve nem tettek teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot, sem bíróság nem állapította meg az apaságot. Ebben az esetben jogi értelemben nincs apja a gyermeknek. A vér szerinti apának így nem is szabályozza a kapcsolattartását a gyámhivatal, ilyen értelemben nem is mondható, hogy megszegi a kapcsolattartás szabályait, vagy mulasztást követ el. Visszás helyzet lenne azonban, ha annak a vér szerinti apának – aki akár évekig nem tart kapcsolatot gyermekével – nem lehetne a terhére róni a mulasztást csak azért, mert nem került a gyermekvédelem látószögébe. A gyermek családi jogállása rendezésének elmulasztása olyan súlyú, hogy ez vetekszik az örökbefogadhatónak nyilvánítást megalapozó egyéb mulasztásokkal. Így az, hogy csak egyik vér szerinti szülővel szemben állnak fenn az örökbefogadhatónak nyilvánítás feltételei, ebben az esetben nem akadályozzák meg ezt a döntést. A vér szerinti apa szándékát arra, hogy jogi értelemben is belépjen az apai jogállásba, természetesen a hivataloknak nem szabad akadályozniuk, de a szándék komolysága és a gyermek legjobb érdeke

²⁶ KATONÁNÉ PEHR i. m. 479–481.

²⁷ http://www.iss-ssi.org/Resource_Centre/Guia_etica.PDF

²⁸ Pest Megyei Bíróság Kf. 25.152/1994. számú ítélete.

fontos mérlegelési szempont. A gyermek életét és személyiségét legközelebről ismerő gyám hozzájárulása például szükséges a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat megtételéhez. Ettől függetlenül a vér szerinti apának például joga van – a gyermek törvényes képviselőjének támogatása nélkül is – az apaság megállapítása iránt pert indítani a bíróságon.

Az örökbefogadhatónak nyilvánítás azon a tényen alapul, hogy a gyermeknek örökbefogadó családra van szüksége, mivel nem lehetséges a vér szerinti családban való gondozása. A gyermek örökbefogadhatónak nyilvánítása előtt részletes pszichológiai, orvosi, szociológiai vizsgálat készül a gyermekről, valamint a vérszerinti családjáról. A gyermekről a gyermekvédelmi rendszerbe való bekerülése pillanatától részletes dokumentációt készítenek a szakemberek, amely alapján az adott gyermek életpályáját ki tudják jelölni. A gyermeknek olyan pszichés és egészségi állapotban kell lennie, hogy számára az örökbefogadás előnnyel járjon. Vannak gyermekek, akik a múltban elszenvedett sérelmek folytán nem képesek, vagy nem kívánnak alkalmazkodni egy új családhoz. A kamaszkorú, idősebb gyermekek esetében ugyancsak nehézséget jelenthet egy új családba való beilleszkedés. Esetükben kedvezőbb lehet a gyermekotthoni elhelyezés, ahol viszonylag független életet élhetnek, és esetleg fenntarthatják a kapcsolatot vér szerinti családjukkal, rokonaikkal. Természetesen minden kamasz esetében egyedileg kell mérlegelni a lehetséges megoldást. Többségben vannak azonban azok a gyermekek, akik számára igenis előnyöket hordoz az örökbefogadás. Ezek a gyermekek általában egész fiatal, akár csecsemőkorban kerülnek átmeneti nevelésbe. Sokak esetében az örökbefogadás olyan rövid időn belül lefolytatható, hogy még nevelőszülőhöz való kihelyezésre sem kerül sor.

Az örökbefogadás manapság sokak számára az utolsó esély a családalapításra.²⁹ Az orvosi technológia hihetetlen fejlődése ellenére továbbra is sokan csak más gyermekének befogadásával alkothatnak családi egységet.³⁰ Az örökbefogadók elsődleges érdeke általában tehát az egyik legtermészetesebb emberi vágy, a gyermektelen gyermek iránti vágya, azonban ahogy Dawn Davenport megfogalmazta: „az örökbefogadás nem az örökbefogadó szülők gyermek utáni vágyát hivatott kielégíteni, hanem elsődleges célja az elhagyott gyermekek számára megfelelő családot találni”. Ahogy Peru a Gyermekek jogi Egyezmény alkalmazásáról benyújtott második jelentésében megfogalmazta: „a gyermeknek találnak családot, és nem a családnak gyermeket”.³¹

A gyámhivatal az örökbefogadás előtti eljárás során meggyőződik arról, hogy az örökbefogadó személyisége és körülményei alapján alkalmas a gyermek örökbefogadására. Az örökbefogadók alkalmasságának jogi, gazdasági, etikai, pszichológiai, szociológiai és orvosi aspektusai vannak. Részletes vizsgálaton alapul. Az alkalmasságról szóló döntésből ki kell tűnnie, hogy az adott örökbefogadásra várók milyen korú, nemű, egészséges vagy akár beteg gyermeket, illetve gyermekeket kívánnak

²⁹ Susan L. COOPER – Ellen S. GLAZER: *Choosing Assisted Reproduction: Social, Emotional, and Ethical Considerations*. Indianapolis, Perspectives Press, 1998. 7–240.

³⁰ BEKE-MARTOS Judit: Az örökbefogadás – jogtörténeti megközelítésben. *Családi Jog*, 2009/4. 20.

³¹ Peru CRC/C/65/Add.8, 179. bekezdés.

örökbe fogadni, megkönnyítve így a gyermek és örökbefogadók elképzeléseinek találkozását, a sikeres egymásra találást. Amennyiben a gyermek örökbefogadhatónak nyilvánításáról megszületett a döntés, megkezdődhet a megfelelő örökbefogadók kiválasztása a gyermek számára. Szakemberek döntenek arról, hogy az adott gyermek és adott örökbefogadók között megindulhat a barátkozás. Amennyiben a barátkozás jól megy, a gyermek és az örökbefogadók között megvan a megfelelő 'kémia', és a gyermek nyitott a kötődés kialakítására, a gyermek gondozásba kihelyezéséről döntenek a szakemberek. Az örökbefogadásra azonban megfelelően fel kell készíteni mind a gyermeket, mind az örökbefogadókat. A megfelelő felkészítés az új helyzetre a gyermek legjobb érdekében áll, hiszen az örökbefogadóknak nagy felelősségük van abban, hogy a kisebb-nagyobb lelki vagy testi sérüléseket, traumákat, tragédiákat megélt gyermekek számára biztosítani tudják a számukra megfelelő fejlődést, gyógyulást. A gyermek gondozásba kihelyezése révén a gyámhivatal a családba történő beilleszkedésről bizonyosodik meg. A gyermek érdekében a megfelelő körülmények tisztázásával a később jelentkező problémák időben megelőzhetők. Az örökbefogadó az örökbefogadás engedélyezésére irányuló eljárásban arról nyilatkozik, hogy a gyermeket örökbe kívánja fogadni. A nyilatkozatnak önkéntesnek kell lennie.³²

A Gyermekjogi Egyezmény 12. cikk 1. bekezdése szerint „az egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét; a gyermek véleményét figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni”. Ez a gyermek érdekét szolgálja, és maga a Csjt. is előírja a 14. életévét betöltött gyermek hozzájárulásának szükségességét. Az örökbefogadás kapcsán az örökbefogadott egyetértő nyilatkozata arra irányul, hogy az örökbefogadó családjának tagja kíván lenni. Az örökbefogadó és az örökbefogadott nyilatkozata egymásra tekintettel jön létre. Az örökbefogadás olyan sorsdöntő kérdés, amely megkívánja a 14. életévét betöltött gyermek beleegyezését. A cselekvőképtelen gyermek helyett törvényes képviselő tesz nyilatkozatot.³³

Tekintettel az időtényező fontosságára, a szakembereknek törekedniük kell a minél gyorsabb intézkedésre – anélkül, hogy az eljárás bármely lépését kihagynák. Ezzel kapcsolatban fontosnak találom megjegyezni, hogy az örökbefogadóknak nem azért kell éveket várniuk gyermekre, mert a hivatalok elhúzzák az eljárást. A gyámhivatal soron kívül jár el az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárásban. A hosszú várározási idő annak a következménye, hogy kevesebb – az örökbefogadók igényeinek megfelelő – örökbefogadható gyermek van, mint amennyit örökbe kívánnak fogadni. A legtöbb örökbefogadó ugyanis lehetőleg csecsemőkorú, egészséges gyermeket szeretne.

A gyermekvédelmi rendszerben lévő összes gyermek közül lenne annyi jogi értelemben örökbefogadható gyermek, amely kielégitené az összes igényt, azonban az

³² KATONÁNÉ PEHR i. m. 451–488.

³³ Uo. 451–490.

idősebb korú, illetve beteg gyermekek örökbefogadási esélyei kisebbek. Ezeknek a gyermekeknek az életében jelenthet megoldást a nemzetközi örökbefogadás. A Gyermekek jogi Egyezmény 21. cikkével összhangban a nemzetközi örökbefogadásra csak akkor kerülhet sor, ha a származási országban való örökbefogadására tett kísérlet nem vezetett eredményre. A belföldi örökbefogadás tehát elsőbbséget élvez a nemzetközi örökbefogadással szemben, tekintettel a gyermek kulturális, nyelvi és vallási hagyományaihoz fűződő érdekére.

Magyarországon évente hozzávetőlegesen 800 örökbefogadást engedélyeznek, míg az örökbefogadásra várók száma ennek többszöröse. Elgondolkodtató, hogy amennyiben az abortuszok számát sikerülne csökkenteni, akkor ezeknek az örökbefogadásra váróknak is hamarabb teljesülhetne a gyermek utáni vágyuk. Lesújtóak a statisztikai adatok, melyek szerint Magyarországon évente 36-40 ezer abortuszt végeznek el. Ez a szám világvizonylatban is kimagasló.

A magzat a történelem során mindig jogi védelem alatt állt. Ez a védelem azonban a különböző jogokban és korszakokban eltérő mértékben jelent meg.³⁴ A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény szabályozza a terhesség megszakítását. A törvény érdemei közé tartozik, hogy – szemben a pártállami abortusz-politikával – deklarálja: a terhesség megszakítás nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze; a családtervezés a szülők joga és kötelessége. A törvény első címében szerepelnek a támogatás és védelem eszközei és módzatai: az alap- és középfokú oktatási intézményekben történő felvilágosító oktatás, a Családvédelmi Szolgálat ismeretterjesztő tevékenysége, ismertető kiadványok közzététele és ismertetése, térítésmentes terhesgondozás és annak keretében felvilágosítás, szűrővizsgálatok, segítségnyújtás, várandóssági pótlék.³⁵

A magzati élet védelméről szóló törvény 2000. június 20-i módosításával³⁶ a törvényhozó a magzattal szemben fennálló életvédelmi kötelessége ellátása körében, a magzat védelmét jobban szolgáló rendelkezéseket fogadott el. A módosítás alapján a munkatárs által adott tájékoztatás – eleget téve az Alkotmánybíróság határozatában³⁷ foglalt, ezzel kapcsolatos határozatának – a magzat megtartása érdekében történik, és bevezetésre kerül a legalább 3 napos gondolkodási idő intézménye is. A munkatárs tehát először – szemben a módosítás előtti szabályozással – a gyermek vállalása esetén elérhető állami és nem állami anyagi és természetbeni támogatások lehetőségéről, a gyermek vállalása esetére erkölcsi és anyagi segítséget nyújtó szervezetek és intézmények létéről és tevékenységéről, az örökbefogadás lehetőségéről és feltételeiről, a válsághelyzet feloldására alkalmas állami vagy társadalmi segítségnyújtási formákról, a fogantatásról, a magzat fejlődéséről, a terhesség-megszakítás veszélyeiről és az esetleges későbbi terhességre gyakorolt hatásáról, és a terhesség-megszakítás szándékának fenntartása esetére a családvédelmi tanácsadáson történő

³⁴ JOBBÁGYI Gábor: A méhmagzat jogi helyzete és védelme az ókori és középkori jogokban. *Magyar Jog*, 1993/1. 9–17.

³⁵ A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény.

³⁶ 2000. évi LXXXVII. törvény.

³⁷ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat.

ismételt megjelenés szükségességéről tájékoztatja az állapotos nőt, illetve – a cselekvőképtelen állapotos nő terhesség-megszakításra vonatkozó kérelme esetén – a törvényes képviselőt.³⁸

Mindezzel azt kívántam szemléltetni, hogy a gyermek legjobb érdekének vizsgálatához először világra kell jönnie, ezt követően elsősorban a szüleivel, a családjában kell felnevelkednie, azonban amennyiben ez nem áll a gyermek legjobb érdekében, a lehető legrövidebb időn belül más módon – például örökbefogadással – kell rendezni az életét. A szülőt nem lehet figyelmen kívül hagyni, jogait és érdekeit tiszteletben kell tartani, de ez nem mehet a gyermek rovására. A gyermek életének rendezése, illetve az örökbefogadás engedélyezése olyan döntés, amelyre szakmailag és emberileg is fel kell készülnie az erre feljogosított jogalkalmazónak. Ez a tanulmány némi támpontot kívánt nyújtani az egyes gyermekek legjobb érdekében álló döntés meghozatalához.

³⁸ HAMORI Antal: Magzatvédelem a magyar jogban. *Családi Jog*, 2005/1. 7–16.

